

MECMUA

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

MECMUA - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi [International Journal Of Social Sciences]

ISSN: 2587-1811 Yıl: 5, Sayı: 10, Güz 2020

Sosyal Bir Olgu Olarak Hıristiyanlık ve Hinduizmde Asketizm

Asceticism in Christianity and Hinduism as a Social Phenomenon

Gülen YAZICI ÇETİN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, Konya, Türkiye. gulenyazici4@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi
DOI: mecmua.776703
Yükleme Tarihi: 04.08.2020
Kabul Tarihi: 04.09.2020
Yayımlanma Tarihi: 30.09.2020
Sayı: 10
Sayfa: 369-394

Article Information: Research Article
DOI: mecmua.776703
Received Date: 04.08.2020
Accepted Date: 04.09.2020
Date Published: 30.09.2020
Volume: 10
Sayfa: 369-394

Atıf / Citation

YAZICI ÇETİN, G. (2020). Sosyal Bir Olgu Olarak Hıristiyanlık ve Hinduizmde Asketizm. *MECMUA - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* ISSN: 2587-1811 Yıl: 5, Sayı: 10, Sayfa: 369-394

YAZICI ÇETİN, G. (2020). Asceticism in Christianity and Hinduism as a Social Phenomenon *MECMUA - International Journal Of Social Sciences* ISSN: 2587-1811 Year: 5, Volume: 10, Page:369-394

Gülen YAZICI ÇETİN

SOSYAL BİR OLGU OLARAK HİRİSTİYANLIK VE HİNDUİZMDE ASKETİZM

Space in Ayhan Bozırat's Novel The House at the Crossroads

ÖZ

Asketizm kişiyi sınırlamak için değil, dönüştürmek için uğraşan bir metod ya da disiplindir diye tanımlanabilir. Bu felsefede beden, günaha dair her şeyin sebebidir. Kusurlu olduğu için dünyaya gönderilen ruh, bedene hapsedilmiştir. Bu yüzden bedeninin isteklerden ve bu dünyanın zevklerinden uzak durmak gerekir. Bu uygulamanın temel prensibi öncelikle bekârettir. Asketik yaşamın idealistleri Tanrı ile bir olma düşüncesi taşıdıklarından dolayı, dünyevi arzularından kaçınırlar. Asketik yaşamın devam etmesi sonucunda elde edilecek olan nokta Tanrının rızası, Tanrı ile bir olma düşüncesi, Tanrıya yaklaşımdır. Ruh/ Atman/Numen olarak birkaç şekilde tanımlanan, beden ölünce göğe ulaşacak olan mistik varlık için lazım olan tek şey ulaşılmaz olana ulaşmaktır.

Asketik felsefesinin takipçileri, Hıristiyanlığın ortaya çıkışı ve yasak olduğu dönemlerde asketik yaşam anlayışını, manastır hayatı ile yaşanacak hale getirmişlerdir. Ardından Hıristiyanlığın kabulü ile birlikte, asketizm uygulamalarının dinin yozlaşmasına sebep olduğu söylenerek itirazlar yükselmiştir. Böylece asketik felsefenin takipçileri resmi din olarak Hıristiyanlığı değil, kendi içlerinde bir manastır Hıristiyanlığını yaşamayı tercih etmişlerdir. Öte yandan Hinduizmde, var olagelen mistik yaşamın engellenemez bir asketik tutumu vardır. Tanrının çileciliğe göstereceği tutum sonucunda insan Mokşa'ya ulaşacaktır. Burada günahın affı önemli olsa da asıl amaç Tanrı ile bir olma çabasıdır. Bu araştırma da Hıristiyanlık ve Hinduizmde teori ve pratikteki uygulamalarıyla göze çarpan asketizm yaşam tarzını ele alarak içeriğine genel bir bakış açısı getirmeye çalıştık. İki dininde içeriği farklı olmasına rağmen inziva hayatı ve Tanrıya ulaşma yollarının ortak olmasına dikkat çekmek istedik.

Anahtar Kelimeler: Asketizm, Ruh, Hıristiyanlık, Hinduizm, Beden.

ABSTRACT

Asceticism can be defined as a method or a discipline that strives to transform the person, not to limit it. In this philosophy, the body is the cause of everything that leads to sin. The soul sent to the world because it is imperfect is imprisoned in the body. Therefore, it is necessary to stay away from the wishes of the body and the pleasures of this world. The basic principle of this practice is primarily virginity. The idealists of ascetic life avoid worldly desires because they have the idea of being one with God. They think that eating is harmful and sleeping too much is a practice that benefits the body, not the soul. The point that will be achieved as a result of the continuation of the ascetic life is God's approval, the idea of unity with God, the approach to God. The only thing needed for the mystical being who will reach the sky when the body dies, defined in several ways as Ruh / Atman / Numen, is to reach the inaccessible.

The ascetic life, which escaped the density of the city and started in the desert, also continued in Anatolian lands. The followers of the ascetic philosophy made the ascetic understanding of life possible with monastic life during the emergence of Christianity and when it was forbidden. With the adoption of Christianity, objections arose, saying that the practices of asceticism caused the degeneration of religion. Thus, the followers of the ascetic philosophy preferred to live within themselves a monastic Christianity rather than Christianity as the official religion. In Hinduism, on the other hand, there is an inevitable ascetic attitude to a permanent mystical life. As a result of God's attitude towards asceticism, man will reach Nirvana. Although the forgiveness of sins is important here, the main purpose is the effort to be one with God. In this research, we tried to bring a general perspective to the content by addressing the asceticism lifestyle, which stands out with its applications in theory and practice in Christianity and Hinduism. Although the content of the two religions is different, we wanted to draw attention to the common ways of seclusion and reaching God.

Key Words: Asceticism, Spirit, Christianity, Hinduism, Body.

Giriş

Asketizm, dünyevi zevklerden uzak durma ile karakterize edilen bir hayatı tanımlar. Asketik yaşam tarzları uygulayanlar genellikle uygulamalarını erdemli olarak algılar ve daha fazla maneviyat elde etmek için onları takip ederler. Yunancadan gelen “*ascesis*” pratiği, *bedensel egzersiz ve özellikle, atletik eğitim* anlamına gelir. Grekçe “*alıştırma, egzersiz, talim*” manalarına gelen ‘*ascesis* (ασκητιζμ)’ kelimesinden türeyen ‘*ascetizm*’ (ασκητιζμ) , “*bedenin özel bir amaç için disipline edilmesi*” anlamına gelir. Türkçede’de ise asketizm “*sofuluk*” anlamında kullanılırken bunun yanı sıra, “*İnzivaya çekilmek; toplumdaki kaçıp hiçbir şeyle ilgilenmeyerek tek başına yaşamak*”, “*Çilecilik; dinî amaçlarla ve törelere bağlı olarak doğal eğilimleri ve beden isteklerini yenmek için isteyerek acı çekmek*” anlamlarını da ifade eder. Kendini Tanrı’ya kurban etmeyi, Tanrı’nın arzusu doğrultusunda bedenini bazı şeylerden mahrum edilmesini (örneğin cinsel yönden iffet, yiyecek perhizi, fakirlik) ve tefekkür disiplinini (örneğin, meditasyon) öngörür. Buradaki nihai hedef bedenini sembolik olarak öldürülüp ruhun diriltilmesidir.¹, Arapçadaki karşılığı “*Riyâzet; nefsin isteklerini kırma, ‘Uzlet’; toplum yaşayışından kaçıp tek başına yaşama*”² şeklinde tanımlanır. Asketizm’in kökenleri, insanın çeşitli nihai hedeflere veya ideallere ulaşma çabasıdır. Genel anlamıyla, *asketizm; kişinin gelişimi, insan yaratıcılığı, fikirleri, “ben”i ve teknik yeterlilik gerektiren becerileri bir bütün olarak ele alır. Bunların hepsinin dünyaya ait olan uzantılarını ruhani bir başka dünyaya yönlendirme aşamalarıdır.*” şeklinde de tanımlanabilir.³

Asketizm sınırlamaların, katı kuralların olduğu disiplinler bir yaklaşımdır. Kişi bu yaklaşımın içine girmeyi kendisi seçer. Zorunluluk ancak asketik yaşamın tercih edilmesinden sonra başlar. Fakat bu yaşam tarzını benimseyen bireylerin vazgeçme hakları vardır. Kişi bulunduğu inziva hayatını terk edebilir. Tercih edilen bu yolda, kişi bulunduğu durumdan ilahî bir yöne doğru dönüşmeye hazır hale gelir veyahut getirilir. Tanrı’yla bir olmayı amaç edinmek ilk basamaktır; insan mucizelere inanarak değil kendi içinde var olanı keşfetmeyle mucize yaratacaktır.⁴

Asketizm anlayışında benimsenen birçok düşünce tarzı vardır. Bu düşünce tarzları değişiklik gösterse de ortak birçok nokta mevcuttur. Tamamen manevi boyutta yaşamayı öngören anlayış, tüm dinler içerisinde, olanaklara uygun şekilde var olmuştur. Bedeni, bu dünyaya ait olarak görüp, dünyaya yüz çevirme fikri ile yola çıkan asketik yaşam felsefecileri, çeşitli yollar seçmişlerdir. Tanrı ile beraber olmayı, doğayı olduğu gibi yaşamayı hedefleyen bu düşüncede toplumdaki uzak olmak başlıca ilkedir. Bunu, çile çekmeye uygun olarak açlık, cinsel perhiz, sıcağa-soğuğa dayanıklılık, aile hayatından ve sosyal statüden sıyrılmak gibi davranışlar

¹ New World Encyclopedia: Asceticism

² Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük, “*İnzivaya çekilmek, Çilecilik, Riyâzet, Uzlet*”

³ Britannica Encyclopedia, Asceticism (Sofuluk)

⁴ Güler, (2017), s.39

takip etmektedir. Fazlasıyla abartarak bir fıçıda yaşayan Diogenes⁵, dünya ile ilişkilerini keserek tamamen çıplak yaşamayı tercih eden Janist /Caynist⁶, bir sütun üzerinde secde eden⁷ St. Siemon, ailesini terk ederek bu felsefeye katılmak uğruna erkek görünümlü bazı kadınlar gibi uç noktaları yaşayanlar da vardır. Bedenen tüm hazlara karşı çıkan asketik düşünce biçimi, dinler içerisinde varlık gösterirken içinde bulunduğu durumların şartlarını kendine göre esnetmek de başarılı bir yol kat etmiştir. Katı manastır hayatı, en az eşya ile minimalist yaşama ayak uydurma, müferreh bir hayat sürmekten kaçınma gibi kuralları vardır. Asketizm, arzular için yanıp tutuşan bu dünya insanını hakir gören, erkek veya kadınlardan oluşan bir yaşam felsefesidir. Bazıları İncil’de Hz İsa’nın “mallarınızı satın, sadaka olarak verin. Kendinize eskimeyen kesele ve göklerde tükenmez bir hazine edinin. Sizden kim varını yoğunu gözden çıkarmaz ise takipçim olamaz”⁸ demesi üzerine bu yola koyulur, bazıları ise, Tanrı ile aracısız olarak birleşme ve ruhun hakikate ulaşması yolunda asketik yaşam felsefesini bir çıkar yol olarak görür.

⁵Diogenes Kinik okulunun mensuplarından. Kinik okulunun ise fikrî yapısı Sokratesçi bir yol izlemekteydi. Fakat Kinikler, Sokratesten farklı olarak erdemli ve ahlaklı yaşam için bilgi edinmenin gerekliliğine karşı idiler. Sokrates mutlu olmak için edinilen bilginin hazzını savunurken, Kinikler her ne olursa olsun dünyevî hazza karşı olmuşlardır. Kinikler için haz bedene yapılan kötülüktür. Kurtuluş yalnızca tüm tutkuların arınma ile mümkündür. Bedenin arzuladığı haz eğer insanı ele geçirirse, delilikten daha zararlı hale gelir. Bu fikrî yapı ile haz yerine bu dünyadaki yaşamlarını en asgari imkânlar içerisinde yaşamaya özen gösterirler. Bu dürtülerini disipline etmek adına asketik yaşam felsefesini benimsemişlerdir. Kinik okulunda ve özellikle Diogenes’te aşırı bir nefret ve katı uygulamalar söz konusudur. Kinikler mutlak özgürlüğe ve bağımsızlığa engel olan her şeyi reddederler. Diogenes’e göre insan bir hayvan gibi yaşmalıdır. Doğal tüm ihtiyaçlarını toplum içinde gidermekten kaçınmayan Diognes; İskender ile arasında geçen dialogta ise makam ve saygıya önem verilmesinin gereksizliğini bizlere göstermektedir. Bkz: Ahmet Arslan, “İlkçağ Felsefesi Tarihi- Sofistlerden Platon’a” s.157-165

⁶“Janist /Caynist rahipler dünyaya ait her türlü ilgi ve alakalarını kestiklerini beyan etmek adına çıplak dolaşmayı tercih etmişler. Aralarında (Digambara) tamamen çıplak dolaşanların dışında, bu şekilde toplum içinde gezmeyi hoş karşılamayıp sadece beyaz giyenlerin (Svetembaralar) olduğu bir başka grup vardır. Hinduizm’in içinden çıkan Janizm’in kurucusu ise Vard Hamâna Jnâta’dır. (MÖ. 540-568)” Bkz: Mehmet Aydın, “Ansiklopedik Din ve İnanç Sözlüğü”, (1983), s.506.

⁷Yüce tanrıya ulaşabilmek, ona bağlılığını göstermek adına ilginç yolları tercih edenlerden biri olan St. Simeon, bu uygulamalarda kendinden öyle bir geçiyordu ki yaralarının kurtlaşmasına bile aldırış etmiyordu. Fark edildiğinde tedaviyi reddediyordu. Pis koktuğu için (banyo yapmayı da reddettiğinden) manastırdan uzaklaştırıldı. Fakat manastır papazının gördüğü bir rüya sonucu ona haksızlık yapıldığı anlaşıldı. St. Simeon’un uygulamalarının altında bu dünyadan bedenen yok olma arzusu ve ruhun özgrüleştirilmesi vardı. Sonuç olarak geri çağırıldı. O da meydana bir sütun yaptırarak üzerine çıktı. Burada Tanrı’ya daha yakın olduğunu düşünüyor, secde ile günlerini geçiriyordu. Bu durum “St. Simeon Stylites” olarak yandaş topladı. Hiçbir şey yapmadan ün kazanan aziz, MS. 459’da sütunun üzerinde secde eder vaziyette ölü olarak bulundu. Bknz: <http://www.panmodern.com/simeon.html> Bkz: Aykıt, (2012).

⁸Luka 12.33

Origen, Jerome, John Chrysostom ve Augustine gibi geç antik çağların Hıristiyan yazarları İncil metinlerinin anlamlarını son derece çileci bir dinî ortamda yorumlar ve yorumlarıyla Hıristiyanlığın çileden çıkmış bir versiyonunu anlatırlar.⁹ Origen'e göre insan yeryüzündeki yaşamı ile aşağılık bir vaziyettedir. İnsanoğlu ruhlar âleminde ilk yaratıldığı zaman mükemmel bir suretteydi. Dünyaya gelmeden önceki konumu bütün mahlûkatın ulaşabileceği en yüksek mertebeydi. Sonra insan kendi günahı neticesinde, sahip olduğu bu konumunu kaybederek dünyaya düştü ve bedene hapsedi. Bu bir tenzili rütbe idi. O halde insan başladığı yere geri dönmeli, Tanrı'yla kopardığı bağı yeniden tesis etmelidir. Bunun da yolu dünyayı ve dünyalığı terk etmekten geçmektedir.¹⁰

Antik çağlarda yaşayan insanlar, hastalıkların insanüstü bir etki ile insanın başına geldiğini düşünmüşlerdir. Onlar, tanrıların veya göksel varlıkların insanları, günahlarından dolayı cezalandırdıklarına ve bundan ancak tanrıları memnun ettikleri zaman kurtulabileceklerine inanmışlardır. Arınma fikri, Antik Çağlardan beri devam edegelen bir fikirdir. Bedenin arınması, ruhun temizliği gibi kavramların öncülerini Antik Çağ arkaik insanlarında görmekteyiz. Kutsal hastalık olarak adlandırılan hastalıkların tanrıların eliyle meydana geldiğini söyleyen insanlar - aslında tıbbi bilgi ile açıklayabileceği- hastalıkları dini veya büyüsel yöntemlerle çözmeye çalışmışlardır. Ancak bunlardan kurtulmak için sözde hekim olan insanların hazırlamış olduğu reçetelere uyulması gerekiyordu. Bunlar hastalıktan kurtulmak ya da sakınmak için bazı yasaklar, tanrısal ritüeller gibi riayet edilmesi gereken perhizlerdi. Örneğin keçi eti yememek, keçi derisinden yapılan ürünleri kullanmamak gibi asketik yaşam felsefesinde gördüğümüz yasaklar gibi perhiz uygulamaları vardı.¹¹

Asketik yaşam felsefecileri, bireyin dünyayı ve dünyada bir beden içine sıkışmış olmanın kötülüğü ve iticiliği yanında, bulunduğu bu durumu seviyor olmanın da sakıncalı oluşunu kabul etmişlerdir. Dünyayı sevmekten kasıt; dünya malına meyletmek, aileden kalan mirası kendisi için kullanmak, evlenmek, çocuk sahibi olmak olarak algılanmıştır. Dünyada mal mülk sahibi olunmasına karşı gösterilen bu tutum, tamamen dünyadan el ayak çekme fikrine uygun hareket etmekten kaynaklanır. Evlilikten kaçınma sebepleri ise dünyaya ait olmanın bir sorumluluğu taşımanın yanı sıra, başka bir insanın da sorumluluğunu almak istememeleridir. Dünyanın altında ve ruhun hapsediği bedenin ağırlığı altında ezilen asketik yaşam sahipleri, kendilerini ibadetlerinden alıkoyabilecek her şeyden kaçınırlar.¹²

Asketizm sadece yaygın olarak bilinen ve yukarı da açıkladığımız tefekküre dalma, dua ve meditasyondan ibaret değildir. Asketizm'in edinmiş olduğu

⁹ New World Encyclopedia: "Asceticism"

¹⁰ Baş, *Çözü Fethetmek*, s.50.

¹¹ Çoraklı, "Historia", s.118-120

¹² Zöckler, "Encyclopedia of Religion and Ethics" c.2, s.73

ilkelerden birkaçı, dünyevi olan tüm amaçlardan arınmak, bedeninde hapsolmuş ruhu özgürleştirmek ve Tanrının ilahi tabiatını içine yerleştirdiği, görünen olanın ardına bakarak taklit etme yoluyla yaratıcının lütfünü kazanmaktır.¹³ Asketizm kişinin geçmişteki ruhsal hal ya da yaşamından vazgeçerek hayatında ve zihninde yaptığı köklü değişimlerdir. Asıl amaç bedeninde arzularından kurtularak ruhsal olarak ilerlemesidir. Bedeni ıslah etmenin yolu ise bedeni arzularından arındırıp nefse gem vurabilmektir. Beden ıslah edilince ruh manevi alana yönelir. Yani asketizm sayesinde kişi dünyadan kendini uzaklaştırarak Tanrı'yla arasındaki uzaklığı bertaraf eder.

Dünyaya kovularak gelen ve bedene hapsolan ruhun, geldiği yere olan özleminin dinmediğini savunanlar, ruhu özgürleştirmek için asketik yaşama doğru meylenmişlerdir. Çünkü ruh tüm dünyevî yüklerinden arınırsa geldiği yere yani Tanrı'ya ulaşabilecek bir yol kateder. Ancak bazı keşişler (Aziz Basil ve Aziz Gregory) için de keşişin asketizmle bedensel bağlarından kısmen de olsa kurtulabileceği düşüncesi Tanrı'ya ulaşmada bir yöntemdir. Kutsal Kitap'ı, özellikle de mukaddes insanların hayat hikâyelerini okumak, dua etmek ve sükût halinde bulunmak kişiyi manevi bir yükselişe ulaştıracaktır.

M.Ö IV ve III. Yüzyıllarda ise asketizme duyulan ilgi artmış, bilhassa asketizmin en sık rastlanan türü olan düalist asketizm rağbet görmeye başlamıştır. Düalist asketizm anlayışı ruh-beden ikilemine eğilerek dünyaya ait olan her şeyin şeytanî ve değersiz, ahirete ait olan her şeyin yüce ve değerli olduğu düşüncesini merkeze almıştır.¹⁴

Hıristiyan Asketizm Anlayışı

Dünyada insanların tercih ettiği üç büyük dinden biri olan Hıristiyanlık, temel olarak teslis anlayışı üzerine kurulmuştur. İnsan cennette iken yasak meyveye el uzatarak günah işlemiş ve bu insanlığın ilk günahı olarak kabul görmüştür. Tanrı, insanı dünyaya cezalandırmak için göndermiş, içinde bulunduğumuz bedenlere hapsedmiştir. Tanrının bizleri bu yol ile cezalandırması ve karşılığında bu dünyada çekilecek olan ızdırabın, İsa Mesih ile alakalı olması anlayışı, Hıristiyanlığın temel doktrinlerinden biridir. Bunun için Tanrının günahlardan kaçınma ve var olan günahlardan arınma ritüellerini anlatması için biricik oğlunu göndermesi ve buna bedel olarak da çarmıha gerilip ölümlerden üstün olarak Tanrının yanına çıkmış olmasını örnek alabiliriz.

Hıristiyanlığın doğup büyüdüğü topraklarda benimsenmiş iki farklı inanç vardır. Bunlardan biri dünya insanlığının değil sadece İsrailoğullarına ait olduğuna inanılan tektanrılı inanç olan Musevilik, diğeri ise çoktanrıcılıkla Anadolu ve

¹³ Tokay, "Anadolulu Bir Kilise Babası: Nazianzuslu Gregory", Bknz. Gregory, "On Virginitiy"

¹⁴ Strawley, *Cappadocian Theology*, s.213.

Mezopotamya Tanrılarını harmanlamış pagan dinleri olmuştur. Bu ortamda Hıristiyanlık iki çatışmanın ortasında kalmıştır.¹⁵

Helen kültürünün fazlasıyla etkisi altında kalmış Yahudi Devleti'nin topraklarında gelişimini gerçekleştiren Hıristiyanlık, doğduğu ve yayıldığı topraklara göre uyum sağlayabilmiştir. Romalıların, ellerinde bulundurduğu topraklarda dini bir politika uygulamamalarından kaynaklı olacak ki bu topraklarda öbür dünya, ölümden sonra yaşam gibi konularda fikir birliği sağlanamamıştır. Bundan dolayı bahsi geçen noktalarda, anadolu topraklarında dört temel kültür olan Grek, Roma, Helen ve Pagan kültürlerinin farklı yaklaşımları olmuştur. Bu toprakların insanları, Roma devletinin dış dünyada yayılmasından dolayı söz konusu dini boşluklarını; Doğu dinlerini kendilerine uyarlayarak ya da olduğu gibi kabul ederek doldurmuşlardır. İnsanlar zorluklar içerisinde iken ya da devletler halkın galeyana gelmesinin önünü kesmek istediğinde dine sığınmışlardır. Bunun gibi durumlar yaşandığı zaman Doğu dinlerine gözlerini diken Romalılar ve Yunanlılar kendilerine uygun bir din aramış olmaları şaşırtıcı değildir. Hıristiyanlığın yayılıp gelişmesiyle bu toprakların insanları, mevcut inançlarının yanında bu yeni dini de kabul edebilecek hale gelmiştir.¹⁶

Hıristiyanlık, Havariler döneminin ardından St. Pavlus'un elinde yeniden şekillenmiştir.¹⁷ St. Pavlus'un liderliğini yaptığı Gentile Hıristiyanlığı milattan sonra birinci yüzyıl ile birlikte Roma topraklarında yayılmaya başlamıştır. Roma topraklarında var olan animizm düşüncesini yıkmaya yönelik bir tutum sergilenmiş olsa da St. Pavlus bunu insanlara Helen kültürüne ait bir parça gibi sunarak insanların inanışları ile yeni tanıştıkları bu din arasında bir engel oluşturmak yerine birleştirici bir yol izleyerek ilerlemiştir.¹⁸

Roma topraklarına ulaşarak alt kesimin kabul ettiği bu yeni din, imparator Neron tarafından hoş karşılanmadığı gibi ilk Hıristiyanlar çokça zulme maruz kalmışlardır. Bu zulmün ardından I. Kostantin MS. 313 Milano Fermanı ile Hıristiyanlığı serbest bırakmıştır. MS. 325 yılına gelindiğinde bu dini benimsemiş olan I. Costantine Hıristiyanlığın, Yahudilik içinden çıkan heterodoks bir din olmadığını; başlı başına bir Ortodoks din olduğunu açıklayarak İznik konsilini toplamış, MS. 380 yılına gelindiğinde artık Hıristiyanlık I. Theodosios tarafından resmi din ilan edilmiştir. Devlet dini haline gelen Hıristiyanlık içinde artık farklı farklı mezhepler ortaya çıkmış ve bu durumdan hoşnut olmayan ilk Hıristiyanlar

¹⁵Resimli Büyük Dinler Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları S.11, c.1, Ss.242

¹⁶ Roma devletinin içerisinde halkın devlet eliyle kabul ettiği gizem dinleri; Cybele, Bacchus, Ceres, Isis, Mithras gizem dinleri için Bknz: Dürüşken, "Romanın Gizem Dinleri", Arkeoloji ve Sanat yayınları.

¹⁷Romalılar'a Mektuplar 15-16.

¹⁸Berk, "Batının Runu Mitler",s.113

ise Hıristiyanlığın ortaya çıktığı dönemlerdeki masumluluğu ve saflığı arar olmuşlardır.¹⁹

Hıristiyanlar zulüm gördükleri hatta öldürüldükleri için şehitlik mevkiini (martyr) artık Tanrıya ulaşmadaki en güzel yöntem olarak görmeye başlamışlardır. Fakat Hıristiyanlığın ulaştığı bu son statü ile beraber resmîleşmesi, Tanrıya ulaşma ya da Tanrı ile bir olma duygusunun yerini yavaş yavaş boşaltmıştır. Bu boşluğun doldurulması için gözler Anadolu topraklarına çevrilmiş, sonuç olarak pagan dinleri ile yaşanan inziva fikrini, Mısır, Hint, Çin gibi uygarlıkların geliştirmiş olduğu farklı yolları, tanrıya ulaşmak ve bu dünyanın günahlarından arınmak için öğrenmişlerdir. Bunları kendi inançları içerisinde özümseyerek yeni bir akım başlatmışlardır.

Aziz Basileios (Ö. 379), Nyssah Gregorios (Ö. 395) ve Nazianzolu Gregorios (Ö. 390) çalışmalarını birlikte sürdürerek Kinik ve Yeni Plâtoncu görüşlerden de etkilenerik asketik fikirlerini bir araya getirmişlerdir. “Gregorios, Tanrının tanımlanamaz olmasına karşı çıkararak “Onu sonsuz ve sınırsız” olarak tanımlar. Aynı zamanda Tanrı bilim konularında spekülasyon yöntemini savunur. Hıristiyan teolojisinin temelini oluşturan Baba-Oğul-Kutsal Ruh üçlemesinin biçimlendirilmesine katkıda bulunur. Ona göre teslisi oluşturan üçün her biri özdeş yani Tanrı’dır. İsa, Tanrı ve insan niteliklerini bir arada taşır.”²⁰

İlk üç yüzyılın asketizm anlayışı Mesih’e odaklanmış ve Kitab-ı Mukaddes’e uygun olarak yaşamaya çalışılmıştır. Kitabı Mukaddes’ten aktarıldığı şekli ile Hz. İsa’nın öğütleri şu şekildedir; “İsa dönüp onlara şöyle dedi: ‘Biri bana gelip de babasını, annesini, karısını, çocuklarını, kardeşlerini, hatta kendi canını bile gözden çıkarmazsa, öğrencim olamaz. Çarmihını yüklenip arımdan gelmeyen, öğrencim olamaz.’”²¹

“Toplumun materyalist zenginliğine tiksinerik bakan IV. yüzyıl asketik yaşam tarzını benimseyen azizler, asketizmi, Hıristiyanlığın bozulmasına karşı bir tepki olarak yaşamaya başladılar. Ortadan kalkan şehitlik mevkiininin (*Martyr*) yerini artık çileci asketik yaşam almış ve manevi bir duygunun yerini, bu dünyanın tüm zevklerine karşı durarak çekilen çile almıştır. Şehitlik, tanrı rızası için yapılan bir eylemin sonucu ise Hıristiyan asketikler içinde bu dünyadan arınıp Tanrı ile bir olmak ve sonucunda bu şekilde ölüme kavuşmak, şehit olmak demektir.”²²

Hıristiyanlıkta bir tenasüh (ruh göçü) inancı olmadığı gibi ruh ölmez ama yeni bir bedene de geçmez. İlk günahın işlendiği cennete gitmek için bu dünyasını iyiliklerle geçirmelidir. Cennete ulaşmanın yolları dünyadaki tavır ve davranışlarından geçer. İyiliklerin veya günahların sonucuna bağlı olarak

¹⁹ Demirci, “Hıristiyanlık”, TDV İslam Ansiklopedisi s. 368-372

²⁰ Aykıt, “Akdeniz’de bir keşiş: Sütuncu Simeon” (2012), s.89

²¹ Luka 14.26-27

²² Brock, “Early Syrian Asceticism” s.2

ödüllendirme veya cezalandırma bu dünyada değil Tanrı'nın iradesine bağlı olarak öbür dünyada gerçekleşecektir. Ruh, Hıristiyanlıkta iki anlamda kullanılır. Biricisi insana dirilik veren, onun yaşamasını sağlayan Tanrısal güç, insanı düşünmeye, anlamaya, sözleri, varlıkları kavramaya elverişli kılan yetenek olarak adlandırılır. İkincisi ise ruh; bir töz olarak zaten Tanrının özünde vardır ve yaratılıştan çok eski bir zaman diliminde var olaya devam etmiştir. Bu ruhun Tanrısal oluşuna dair bir kanıt niteliğindedir. Ruh bedende kaldıkça ölümsüzdür. Ancak gövdedeki varlığı da sonsuz değildir.²³

Origen'in²⁴ oluşturduğu fikirler doğrultusunda ruh-beden düalizmi, ilk üç yüzyıl Hıristiyanlığının içinde kendine yer edinmeye başlar ve ilk Hıristiyanlar "Şehitlik- Martyr" kavramını -ilk yıllardaki gibi- "çile çekmek" olarak tanımlar. Birey sırf Hıristiyan dinini seçmiş olmasından dolayı acı çekiyor olmasını, Tanrıya yaklaşmasının önemli bir faktör olarak görür. Bu yüzden ruhuna ve bedenine haz veren durum ve etkenlerden uzak durması gerektiğine inanır. Hıristiyan manastırcılık geleneğinin bel kemiğini hem beden-ruh düalizmi hem de ilk Hıristiyanlığın çileciliği oluşturur.²⁵ *Düalizm*, bir felsefe terimi olarak 'evrenin zıtlıklar içerisinde var olması' demektir. Türkçe anlamı olarak "ikicilik" olarak çevrilsede tam manasını karşılayamamaktadır. Çünkü aynı yerde bulunan bir ikilikten değil; birbirine zıt olan, karşı karşıya duran bir karşıtlıktan bahsedebiliriz. Bu iki karşıtlık birbirine üstün gelmez, birbiriyle eş tutulamaz. Hıristiyan manastırcılık geleneğinin beden- ruh düalizmi de şehitlik ve çilecilik bağlamında karşımıza çıkmaktadır. Şöyle açıklanabilir ki; ikilikten kasıt zamanlama veya kavramların birbirine eşit olması değil, ilk hıristiyanların çektiği acıların yerine asketik bir yaşam sürme fikridir.

R. E. Sinkewich'in, Origen'in takipçisi olan *Evangrius*'un asketizm anlayışını aktardığı eserinde, insanın kalbine karşı vermiş olduğu manevi bir savaşı ve bu savaşın sebepleri olan sekiz kötü düşünceyi aktarır. *Logismo* (λογισμοί) denen insanı günaha sevk eden sekiz kötü düşünceyi şöyle sıralar; oburluk, zina, oruç, kıskançlık, öfke, içinde bulunduğu dünyadan vazgeçiş, uyku ve gurur. Bunlardan oburluğa çare olarak günde bir defa yemek yemeyi bu bir öğünde de eklemek ve suyun yeterli olması gerektiğini söyler. Ölçülü ve gevşetilmeyen bir orucun asketizm yaşam anlayışına uygun olduğunu söyleyen *Evangrius*, insan ahlakını bozan nefse yönelik olan cinselliğin ve zinanın tamamen yasaklanması, kadınlardan uzak durulması şart koşmuştur. Kıskançlık diğer insanlarla girilen münasebetler sonucu ortaya çıkacak olan bir his olduğundan, yalnız kalan ve hiçbir şeye sahip olmayan birey, kıskanmamalıdır. Sabır asketik yaşam anlayışının en büyük erdemidir. İncil'de bahsedilen "Ama ben size diyorum ki, kötüyü karşı

²³ Resimli Büyük Dinler Tarihi Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları 11. Sayı 1.cilt s.276-280

²⁴ İskenderiyeli Origen (Ö.254), Plâtoncu ruh-beden düalizmine dayanan asketizm idealini, Hıristiyan geleneğine uyarlayan ilk sistemli düşünür.

²⁵ Baş, "Çölü Fethetmek", s.16.

direnmeyin. Sağ yanağınıza bir tokat atana öbür yanağınızı da çevirin."²⁶ İfadesi öfkenin kontrol edilmesi gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bahsedilen *Logismoi*'nin hepsi birer sabır göstergesidir. Birey bu yola sıkıca bağlanıp devam etmeli, asketik yaşamın gerekli kurallarından ve oluşturacağı durumlardan vazgeçmemelidir. Aşırı uyuma eyleminden vazgeçmeyi öğütleyen Evagrius asketik yaşama alışmada uykudan kurtulmanın önemini anlatır. Son olarak gururun insanda kendini beğenmişliğe yol açtığına inanan Evagrius, diğer insanlara üstten bakmayı, kibirli olmayı insan zihninden uzaklaştırması öğütler. Kişinin ahlakını geliştirecek olan dizginlenmiş bir sessizlik, insanı bu *Logismoi*'den arındırarak, sevgi ile Tanrıya yönlendirir.²⁷

Hıristiyanlığın manastır hayatını eklektik bir tutumla sentezleyen asketik yaşam felsefesini savunan düşünürler Tanrıya ait kusursuz bir ayna olmak üzere kendini tümünden ruhsal ve çileci bir yaşama adamayı amaçlamışlardır. Bununla beraber müzik dâhil tüm eğlenceyi reddetmişlerdir. Onlar çıplak bir halde, taş yataklarda yatarlar, ekmek ve su ile yetinirler. Genellikle sebatla oruç tutarlar. Asketik yaşam biçimini seçen bazı azizler, gündüzleri hayır işlerini yerine getirmek, cüzamlılara yardım etmek, hayvanları korumak ve beslemek aracılığıyla dâhil oldukları manastıra ait günlük işleri yapmakla meşgul olurken bazıları da geceleri dua etmek, ilahi söylemek, zikir çekmek ve tek başına, sessiz ibadet etmeyi tercih ederler. Asketik yaşam içerisinde belli bir üst seviyeye gelmiş kilise babaları sessizlik içinde ibadet etmeyi, gün içinde sessizce durmayı Tanrıya ulaşmada en önemli adım olarak görürler. Çünkü geçmişte yaptıkları, gülüp neşelendikleri her şey için acı çekerler. Geçmiş onlara daima acı verir. Hıristiyanlıktaki asketik anlayışın bir gereği olarak sorumluluk almak, çalışmak gibi işler dünyevi görüldüğü için bunlara sırt çevirmişlerdir. Anne ve babalarından uzaklaşma sebepleri de bunların sorumluluklarını almak istememeleridir Bu yüzden Hıristiyanlığın asketik yaşama kendini adayın keşişlerini, bir kilise veya manastırın papazı olarak görmemiz birkaç örnek dışında zordur. "*Aziz Basileios (Ö.379), Nyssah Gregarious (Ö.395), Nazianzoslu Gregarious (Ö.390)* gibi kilise babaları birkaç kilisenin papazlığını üstlenmiş fakat inziva hayatına ters düştüğü için bu görevleri devretmişlerdir. Bu görevleri reddetmelerindeki esas nokta ruhsal ve manevi hizmetlere karşı duydukları aşırı saygıdır. Tarihte dindarlar ve Tanrıya yüksek saygı duyanların bu türden görevlere mesafeli durmaları bu hassasiyetlerinden kaynaklanmaktadır".²⁸

Asketik Manastır Yaşam Tarzı ve Prensipleri

Anadolu'da belli başlı bölgelerde asketik yaşama uygun manastırlar bulunmaktadır. 4. yüzyıla gelindiğinde Hıristiyanlığın içerisinde çok fazla yorum

²⁶ Matta 5:39

²⁷ Sinkewicz, "*Evagrius of Pontus: The Greek Ascetic Corpus*, s. 62.

²⁸ Göregen, "*Kapadokyalı Bir Hristiyan Teologu: Nazianzoslu Gregorios ve Hıristiyanlığın Şekillenmesine Etkisi*" (2017), s.617

ve sapkın fikirler ortaya çıkmış ve mevcut anlayışlar da Yunan ve Pagan etkisi altında toplanmıştır. Asketik felsefe anlayışının ekseriyetle Hıristiyanlaşması amacıyla bu görevi en iyi yapacağı düşüncesiyle Aziz Basileuos'un kardeşiyle beraber üstlenmesi beklenilmiş ve bu yönde onlara destek verilmiştir. Buradaki amaç artık Tanrıya ulaşmak ve bu amaç doğrultusunda ortaya çıkan tüm engelleri ortadan kaldırmaktır.

Hıristiyanlaştırma evrelerinde azizlerin adım adım ilerleyen çabaları etkili olmuştur. Bu bağlamda öncelikle Kitab-ı Mukaddes'ten yola çıkılarak “Tanrı insanı kendi suretinde yarattı”²⁹ ifadesi ele alınmış ve insanın yüceliği ortaya konmuştur. Hıristiyanlıkta Âdem ve Havva şeytanın(yılan) kendilerini kandırması sonucu asli günaha düşmüş ve Aden bahçesinden (cennet) kovulmuştur. Bu sebeple Hıristiyanlıkta tüm insanlar da Adem ve Havva'nın asli günahının taşıyıcısı olarak dünyaya gelirler. Hıristiyanlıkta asli ve dünyevi günahlardan arınan insanoğlu da Tanrı'nın suretinde yaratılan kutsal ve ölümsüz ilk haline kavuşma imkânı elde eder. Hz Âdem'in yasak meyveyi yemesi ile başlayan bu affedilme serüveni Tanrı ile insanın arasını açarak, uzaklaştırmıştır. Sonuçta Tanrıya tekrar yakın olma düşüncesiyle dünyadan el ayak çekme fikri doğmuştur.

Hıristiyan teolojisinin arka planında bu dünyaya kovularak gelip bedene hapsolmek ve ruhun özgürlüğünü kaybetmesi vardır. Ruh daha önce özgürdü ve bu geçici dünyada herhangi bir bedene hapsolmek, ruha yeterince acı çektiriyordu. Origen'in düalizmi ise bizlere, tüm zıtlıklar içerisinde ruhun iyiliği, sonsuzluğu; geçici dünyada ki bedenine ise kötülüğü, çürüklüğü zıtlıkları barındıran bir bütün olarak kabul edilir. Asketizmin vardığı noktada ruh bedene sürgün edilmiş ve bu cezanın bedeli de bedenine isteklerine tamamen karşı çıkmak olmuştur. Böylelikle günahlardan kaçınan ruh arınır, temizlenir ve ilk haline dönmeye hazır hale gelir.

Aziz Gregory “On Virginty” adlı eserinde asketik yaşam için uygulanacak bazı doktrinler ile Tanrıya ulaşmanın mümkünatından bahseder. İnsan bu ilkelere göre yaşadığı takdirde Tanrı'nın hoşnutluğunu kazanır ve ahiret yurdunu elde eder. Bu prensipler şöyledir;

- 1) “İyi bir Hıristiyan ilâhi tabiatla özdeşleşmelidir”.
- 2) “Asketizm yolunu yürümeye niyetlenen kimse Tanrı'nın ilahi tabiatını taklit etmelidir (Theosis/ θεωσις).”
- 3) “Ruhun tekâmülünün sonu yoktur.”
- 4) “Ruhu arındırmak için asketik uygulamalar elzemdir.”
- 5) “Asketik disiplinin başında bekâret gelir.”³⁰

²⁹ Yaratılış 1.27

³⁰ Tokay, “Anadolulu Bir Kilise Babası: Nazianzuslu Gregory”, Detaylı bilgi için: bkz: Gregory, “On Virginty”.

Hıristiyanlığın ilk yıllarından beri manastırlarda dini ritüeller devam etmekteydi. İnzivaya çekilmek ve yalnız kalmak için seçilen yerler genellikle dağlık, ıssız yerler oluyordu. Manastırlar bu coğrafi şartlara uygun yerlerde kurulur ve asketik yaşama katılacak olan yeni birey bu manastırlarda inziva hayatına devam ederdi. Anadolu topraklarında karşımıza sıklıkla çıkan manastırların yapısı asketik yaşama başlayan her keşiş için bir hücre barındıracak şekilde sistemleşmiştir. Asketizme bağlı şartların yerine getirilebilmesi için kişinin bir üstada ihtiyacı vardır. Ancak kişi kendi fikrî yapısıyla da inzivaya çekilebilir. Yalnız dikkat edilmesi gereken husus şudur ki; kurtuluşa erebilmesi için çıkılan bu yolda artık dünya ile bağlantısı kopacak kişinin yaşamındaki kötü zamanlarını disipline edecek bir üstada ihtiyaç duyacak olmasıdır. Üstad yasakların işleyişini kontrol etmeli, kişiyi günahattan alıkoyabilmelidir. Manastırın günlük işleri ile ilgilenmesini sağlarken gece ibadetlerine yön vermelidir. Kişinin burada anlamlandırması gereken bir ontolojik sorun vardır. Bu sorun ile kendi başa çıkamadığı zaman kişi üstada danışır. Özellikle manastır asketik yaşamında sıklıkla karşılaştığımız bu durum asketik bilginin ezoterik yanını ortaya koymaktadır. Disiplinli ve dengeli bir hayatın önemini anlatan manastır asketik üstadları, asketik yaşamın şartlarını ve gerekliliğini öğretmektedirler. Bunun için dini ya da pagan unsurları kullanıyorlardı.

Aziz Basileus ise bu şartlarda manastır asketik yaşamının pratiğini geliştirmiştir. Basileus'un manastır hayatına dair tüm talimatlarını "Rules", kardeşi Gregory'nin "On Virginty"³¹ adlı eserlerinde açıkladıklarını görüyoruz. Basileus'un, Gregory ile beraber oluşturduğu asketik manastır yaşam tarzının ilk adımının sessizlik olduğunu söylemiştik. Ama genel kanı içerisinde ilk kuralın bekâret olduğunu vurgulamalıyız. Bunun yanında öğretileri doğrultusunda geceleri ibadet ile geçirmenin önemi de vurgulanır. Gündüzleri ise doğa ile uğraşmanın, doğadan zevk almanın, toprağın nimetlerinin farkına varılmasının gerekliliğinden bahsederler. Tanrı yarattığı her şeyde varlığına dair izler bırakmıştır. Eğer insan kendisini günahlardan uzak tutmak istiyorsa bir şekilde doğayla veya doğaya ait organizmalarla meşgul olmalıdır.

Asketik cemaatler içinde oruç tutmak en makbul ve en yaygın çileydi. Et yerine sebze ve meyve ile beslenmek tercih edilir ve çok az keşiş ekmek ve su ile yetinirdi.³² Oruç tutmanın sebebini, yiyecekler ile kötü güçlerin bedene girip, insanı huzursuz edeceği düşüncesiyle açıklayabiliriz. Fakat asketik felsefi anlayışın genel tablosuna baktığımız da oruç tutmadaki asıl amacın ölümlü, kusurlu beden isteklerine bir ket vurma olduğu savunulabilir. Eski Yunan Pagan dinlerinde etin yenmemesi Orfizme uygun bir yaklaşımdır. Et yememe Orfizm anlayışında mistik

³¹ <https://www.iep.utm.edu/gregoryn/> Erişim Tarihi: 27.04.2020

³² Detaylı bilgi için: Bknz: Jewis Encyclopedia-1906 Yahudi Ansiklopedisi Düzenlenmemiş Metni-"Asceticism".

bir vejeteryanlık olarak karşımıza çıkar.³³ Hristiyanlıkta Paskalya bayramından kırk gün önce, İslamiyette ise Ramazan bayramından otuz gün önce oruç tutulmaya başlanır. Fakat asketik yaşam içerisinde belli gün ve tarihlerde başlayıp biten bir oruç tutma eylemi gerçekleşmez. Bu bir öğreti olarak bedenın açlık hissiyatına günde bir öğün yemek yiyerek cevap verilir.³⁴

Basileous talimatlarını, kutsal kitap ile ilişkilendirerek yönünü bu doğrultuda şekillendirir. Buna göre güneşin doğuşu ile İncil okunmaya başlanmalıdır. İbadetler sessizlik gerektirir ve bireysel bir şekilde Tanrıya yönelmek gerekir. Ardından bireyin kendini bir “hiç (nothingness)” olarak görmesi yoluna gidilir. “Hiç (nothingness) olma” düşüncesi en yüksek değerlerin kendi kendilerini değersizleştirilmesi, böylelikle var olan amacın kaybolması ve niçin sorusunun cevapsız kalması olarak tanımlanabilir.

Bu şekilde izlenecek yolları gözler önüne seren bir talimatlar zinciri oluşturulur. Bireyin artık dünya nimetlerinden vazgeçmesi beklenir. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisini³⁵ tamamen alaşağı edecek uygulamalar yok sayılır. Barınma için manastırın içinde verilen küçük hücreler kullanılır. Hayatta kalacak şekilde öğünler hazırlanır, yemek en aza indirilir. Uyku saatlerinde nahoş rüyalar görülebileceği için uyku saat araları kısa tutulur mümkünse uyku yerine, ibadet edilmelidir. Çünkü uyku kesinlikle keyfidir ve bedenın isteklerinden biridir. Beden çürük olduğu için örtünmeye muhtaçtır. Aslında Tanrı ile bir olmaktan çıplaklık daha makbuldür fakat örtünmek mecbur olduğundan sadece bir aba ya da soğuktan koruyacak bir örtü yeterlidir. Yalınayak gezme, aylarca aynı pozisyonda oturma, tırnak yatağı, çölde yaşam sürme, beden temizliği yerine ruh temizliğine önem verme gibi uygulamalar da mevcuttur. Asketik yaşam tarzının uç noktalarından birkaç örneği yukarıda açıklamıştık. Öyle ki St. Simeon, Diogenes, Basileus, Gregory gibi düşünürler bu felsefi yaklaşıma farklı akımlar getiren kişilerdir. Akımlar arasında ki farkların sebepleri hem kutsal kitabın farklı yorumlamasından hem de her bireyin Tanrıya ulaşma isteğinin farklı olmasından kaynaklanıyor olmalıdır.

Madden bu şekilde birey hiçliğe alıştırılırken manevi olarak da duygularından arındırılmaya çalışılır. Bunların en başında öfke, kin, nefret, kıskançlık gelmektedir. Bireyin yalnızlaşması bu duyguların yok olmasına yol açar. Bu şekilde bir duygu perhizi bireyin tek başına başarabileceği bir sistem olmadığından muhakkak bir üstada ihtiyacı olduğunu söylemiştik. Bu doğrultuda manastır Hıristiyan asketizm yaşam felsefesinin vazgeçilmez olan şartı bir usta-çırak ilişkisidir. İncil’de geçen “*Aranızda büyük-baş olmak isteyen, ötekilerin hizmetkârı olsun. Aranızda birinci olmak isteyen, hepinizin kulu olsun. Çünkü*

³³ Berk, “*Düalist Bir Öğreti Olarak Orfizm*” s.111

³⁴ Berk, a.g.m, s.110

³⁵ Şeker, “*Maslow Hierarchy of Needs*”, YBS Encyclopedia 1:1.

İnsanoğlu bile hizmet edilmeye değil, hizmet etmeye ve canını birçokları için fide olarak vermeye geldi.”³⁶ ifadesi ile bu düşüncelerini pekiştirirler.

Hinduizm Asketik Anlayışı

Hint dininin gelişimi Klasik, Orta, Modern olarak üç ana başlıkta ele alınır. Başlangıç tarihi verilmeyeceği gibi, Hinduizm’in bir kurucusu ya da peygamberi yoktur. Başlamış olduğu tarihten itibaren, Vedalar, Sutralar, Destanlar, Purana ve M.S. 9. yüzyılda Advaita hareketinin ortaya çıktığı Son Darsana dönemini barındıran zaman dilimi Klasik Hinduizm çağı olarak bilinir. Bu dönemde Hinduizm kendi yapı taşlarını oluşturmuştur. Ortaçağ Hinduizmi İslam’ın doğduğu topraklardan çıkıp Hint topraklarına gelişi ile islamiyet ile tanışmış ve belli ölçüde etkilenmiştir. Bu etkileşim kültürel ve sosyolojik olduğu kadar dini birçok unsurları da beraberinde getirmiştir. Modern dönemin başlangıcı ise dini, aslı formuna döndürmeyi amaçlayan çeşitli dinsel hareketlerin ortaya çıktığı 19. yüzyıldan günümüze kadar süregelen dönemi kapsamaktadır. Hinduizm dünya tarihinde bilinen dinler arasında ele alındığı takdirde, bir yaratıcı etrafında gelişen çok tanrılı din, dini alt yapısı olan birçok kutsal kitap, temel öğretisi olarak züht/tenâsüh/ samsara inancı, yoga faaliyetleri, farklı kozmolojik mit ve destanları, din içinde de geçerliliğini devam ettiren kast sistemi etrafında gelişim göstermiştir.³⁷

Hindistan’ın yaygın olan inanç sistemi *Brahmanizm* diğer adıyla *Hinduizm*’dir. MÖ. 1500’lü yıllarda yazılmış vedaların yandaşları Hindu Avrupalılar, Arîler, Hintliler ve İstilacılar’ın bulunduğu dönemdeki insanlardı. Hinduizmin şekillenmesinde bu veda metinlerinin büyük etkisi vardır. Hindistanda doğan Budizm ve Caynacılık gibi farklı inançlar ise yenilikçi bir yaklaşım ile Hinduizm’in içinden çıkmışlardır.³⁸

Hint dinlerinde görülen her türlü mezhep canlı bir vücut hücresi gibi çoğalmaya başlamışlardır. Sosyal haklardan kurtulmanın tek yolu keşişlerin ve asketik yaşamı benimseyen rahiplerin hayat tarzını benimseyerek dünyadan vazgeçmektir. Fakat ekseriya bu dünyadan vazgeçenler “Sâdhu” ya da manevi üstad, “öğretmen” “guru” haline dönüşmekte ve bu unvanla mezhep kurucuları olmakta ve kendi şahsiyetleri etrafında önce kurtulmayı düşündükleri bir cemaat tipi meydana getirmektedirler.³⁹

Her dinin kendi özelliklerine göre mistik bir anlayışı vardır. Mistisizmin kelime anlamına bakıldığında karşımıza iki anlam çıkmaktadır. Birincisi Tanrı ile aracısız olarak birleşme, ikincisi ise ruhun mutlak hakikate ulaşmasıdır. Bu

³⁶ Markos- 10, 43- 45.

³⁷ Yitik, “Doğu Dinleri”, s.30-51

³⁸ Faruk Yılmaz “İlkçağ Düşünce Tarihi” s.94

³⁹ Jean Varenne, “Din Fenomeni: Hinduizm”; (Les Religions, Verviers), Çev: Mehmet Aydın, s.291

bağlamda kişisel deneyimin orijini Hıristiyan, İslam -Sufizm- ya da Budizm'de aramak doğru değildir. Çünkü ulaşılmaması arzulan yol hepsinde aynıdır. Yine mistik deneyim durağan olmadığı için onun tam bir durumunu tanımlamak da zordur. O, seyahat edilmemiş bir dünyadır ve biz ne kadar yaklaşırsak da onun sınırı gözden kaybolur. Bu bakımdan birçok araştırmacı mistisizmi, gizemlilik ve anlaşılmazlık olarak ifade etmektedir. Yine onu dinsel bir temele dayandırmaksızın anlamlandırmaya çalışırsak hiçbir şey ifade etmeyebilir. Bu bakımdan mistik deneyimi dini bir temele dayandırmak gerekir.⁴⁰

Her dönemde ve her dinde, aşkın varlıklar ile bağ kurma, insanüstü özelliklere sahip olma arzusu vardır. Bu şekilde ulaşılmak istenilen zirvelere giden çileli yollar ve araçlar değişiklik gösterse de son durak aynıdır. Bu bağlamda kurtuluş, ölümsüzlük, Mokşa (Nirvana) gibi kavramlar birbirinden pek de farklı anlamlar içermezler. İsimleri farklı olsa da varılmak istenilen nokta önemlidir. Tanrı gibi düşünebilmek, tanrısallaşmak değil ama tanrıya ulaşmak tek amaçtır. Hinduizmde ise kurtuluşa ermek için önerilen iki yol vardır. Zevk ve zenginlik anlamında gelen arzu-istek yolu; ahlakî- görev anlamında feragat yolu olarak bireyin tercihine sunulur. Seçiminden dolayı asla tenkit edilmez. Fakat arzu ve istek yolunu tercih eden birey bu dünyada (ruh göçü) tenâsüh, samsara çarkından kurtulamaz. Ancak feragatlar sonucu belli bir seviyeye gelindiği takdirde samsara çarkından kurtulup, kozmolojik olan aşkın varlığa erişilebilir.⁴¹

Hinduizmde, kurtulmuş insan fikrinin tarihsel açıdan var olmasının yanı sıra, bu din kendi içinde değişik yorumlara maruz kalmıştır. Dinin genel özelliklerinden çok, asketik yaşam felsefesi gereğince, kurtuluşa erme isteği içinde olan din adamları, yönelimlerini bu felsefenin düşüncesine göre şekillendirmişlerdir. Hint din adamları bu dünyadaki tutum ve davranışlarımızın yeniden doğum- samsara çarkından kurtulmak için iyimser bir yol izlenmesinin gerekliliğini savunurlar. Yeniden doğum- samsara çarkı; Hinduizm inancında reankarnasyon gereği ruhun ölümsüz olduğunu, ölen ve yok olanın sadece beden olduğunun çevresinde gelişen bir inanıştır. Buna bağlı olarak ruh başka bir bedende var olmaya devam eder. Lakin bir önceki hayatını nasıl geçirdiği, yeni hayatında büyük bir etkidir. Bu böyle devam eder ve bu çarkın içinden kurtulmak için asketizmin gerekli yaşam şartlarını uygulamak zorundadırlar. Bir insan ancak bu şekilde kurtulmuş insan olabilir.⁴²

Hinduizm'de bireyin yaşam felsefesi içinde önce hakikatin farkına varması beklenir. Böylelikle kurtuluşa ermesi ve bu kurtuluş yolunda bireyin önünde engel olarak bizim "cehalet" olarak tanımladığımız "Maya सोबो" veya "Avidya नदबो" denen unsur yer alır. Maya ya da Avidya bir yanılgıdır. Birey, tek olan tanrının

⁴⁰ Kahveci, "Hint Mistisizmi", s.878

⁴¹ Mahmut Aydın, "Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi", s.81

⁴² Eşmeli, "Hinduizmde Kamil/Kurtulmuş İnsan" s.238

yarattığı her şeyde ona ait güzelliğin arkasını göremez, maddi olana hayran olarak hayatına geçirir ve hakikati unuttur. Hakikat ile arasındaki engel *mayadır*. Bu aşırı arzu ve hayranlık fani dünyada bireyin varoluşunun tek sıkıntısıdır.⁴³

Hıristiyan asketik yaşam felsefesinde olduğu gibi Hinduizm felsefesinde de ruh ebedi, ezeldir; beden fanîdir, bu dünyaya aittir. Bu düşünceye göre insan fanî olan her şeyden hatta bedeninden bile vazgeçer ise ruhanî boyuta erişir. Bu varlık dünyası bedene aittir ve dünyadan vazgeçiş beklenir. Bu şekilde birey tanrının yarattığı maddi olan her şeyin arkasındaki ruhanî ve gerçek mahiyeti anlayacaktır.⁴⁴

“Tanrı yarattığı her şeyde varlığına dair izler bırakmıştır. Eğer insan kendisini günahlardan uzak tutmak istiyorsa bir şekilde doğayla veya doğaya ait organizmalarla meşgul olmalıdır.” Yukarıda bahsettiğimiz bu ifadeyle Hint asketik yaşamına dair ilk edinimleri de sunmuş oluyoruz. Epistemolojik olarak incelendiğinde bilginin bilen ve bilinenden oluştuğu aşikârdır. Bu üç kavram mistisizme uyarlandığında ise bilginin yerine mistisizm veya mistik tecrübe; bilen (süje) yerine mistik; bilinen (obje) yerine ise Tanrı, kutsal, Hinduizm’in Brahmanı veya Otto’nun Numen’i yerleştirilebilir.⁴⁵ Hint asketik yaşam anlayışının, ruhani bir mistik tarafı vardır. *K. Kahveci’nin* aktardığı şekli ile “... insandaki ruh kıvılcımı, aslında ilahidir ve insan kendi asli mahiyeti ile birleştiğinde Tanrı ile birleşmiş olur. İnsan, Tanrı’ya karşı olan bir yaratık değil, tersine, Tanrı’ya ortak olan bir yaratıktır. İnsan ile Tanrı arasında, en azından potansiyel bir yakınlık vardır. Mistisizm gerçek anlamda Tanrı’nın ilmi; Tanrı’da birleşip onunla bir olma ilmidir. Gerçek mistik de sadece Tanrı’dan söz eden değil, Tanrı’ya kavuşandır. Kavuşmanın ispatı da sadece bilmek değil, bilmek ile birlikte olmaktır.”⁴⁶

Hinduizmde Asketik Yaşam Felsefesi

Hinduizm’in müntesiplerine salık verdiği kurtuluş / Mokşa yol veya yolları bu dinin sahip olduğu evren, evrendeki varlıklar, ruh ve insanların içinde buldukları kastlar ve benzeri anlayışına göre şekillenmiştir. Bunun yanı sıra, Hinduizm’in tarihsel süreci incelendiğinde, özellikle kurtuluş anlayışında radikal olmasa da bazı değişiklikler görülmüştür.

Mokşa मोक्ष terimi Hint dini düşüncesinde sadece samsara / yeniden doğum çarkından kurtuluşu ifade etmekle kalmaz, aynı zamanda bir Hindu için, hayatın en yüksek gayesi anlamına gelir. Hinduizmde kurtuluşa (mokşa) belli başlı iki, genel kabul gören üç (ki bunlar dünyevidir) ve daha sonra eklenmiş dördüncü bir yol

⁴³ Yitik, *Hinduizm Dinler Tarihi El Kitabı*, s.317-318

⁴⁴ Yitik, *Hinduizm Yaşayan Dünya Dinleri*, s. 287

⁴⁵ Avcı, “*Vedanta Sistemi Çerçevesinde Hinduizm’deki Mistik Unsurlar (2019)*”, s.12

⁴⁶ Sunar, (1979), s.16,17

(asıl kurtuluş yoludur.) ile ulaşılabilir. İkisi zevk ve zenginlik anlamına gelen beden / ruh çilesi (*yoga* / arzu ve istek); ikisi de ahlaki görevi ve kurtuluşu ifade etmek için mistik temaşa/feragat yolu (*Bhakti*) olarak adlandırılır.

1- Dharma - Karma धर्म/ Amel Yolu

Dharma धर्म kelime anlamı olarak ‘desteklemek, bir arada bırakmak’, anlamında kullanılmıştır. Bu yolu takip eden birey kendi kastına ait olan dini görevleri, törenleri veya sosyal yükümlülükleri yerine getirmelidir. Eylemler kişinin kalbini ve zihnini temizleme hizmeti görürse ancak kurtuluşa katkısı olur. Bu şekilde takip edilen yol asketik yaşama karşı gibi durur. Çünkü burada tam bir reddediş, terk ediş yoktur. Aksine hayatın devamlılığı içerisinde takip edilen bir yoldur. Hinduizm’in ilk yıllarında Tenasûh inancı veya yeniden doğum / samsara çarkı bilinci oturmadığı için dünya hayatına da kötü bakılmaz. Aksine birey tanrılarına kurban sunarak ömür, sağlıklı yaşam, servet, evlat, mutluluk, başarı gibi dünyevi isteklerde bulunur. Bu yolun takipçileri *Veda* kutsal metinlerin ışığında hareket etmişlerdir.⁴⁷

Dharma evrenselliği ile diğer yollardan ayrılır. Buna göre her din, ebedî kurallar bütünüdür bir parçasıdır. Eğer ki Hinduizm herhangi bir emperyalist tutum ile karşılaşırsa Dharma’yı, kaçış yolu olarak kullanacaktır.⁴⁸

2- Artha –Jnana- अर्थ / Bilgi Yolu

Hinduizm’in kutsal metinleri *Upanshadlar*’da, dünyevi hayattan uzak durulması, dünya zevklerinden vazgeçme gibi uygulamaların takip edildiği bir yol önerilmektedir. *Upanishadlar* M.Ö. 700 ile 500 yılları arasında meydana getirilmiş, derin felsefi açıklamaların bulunduğu kutsal Hinduizm metinleridir. *Upanishadlara* göre birey, Yeniden doğum\ Samsara döngüsüne takılabilir, buradan onu kurtaracak yol ise bilgidir. Bu tenasûh (ruh göçü)⁴⁹ inancı yukarıda açıkladığımız anlamlarıyla Yeniden Doğum/Samsara çarkının ayrılmaz bir parçasıdır. Hinduizmde var olan Karma felsefesinde insan; önceki hayatını nasıl yaşadıysa, nelerle kendini meşgul ettiyse, yeni bedenleşmesinde de (tenasûh) onları yaşayacaktır. Bu bir neden-sonuç ilişkisidir. İyilik ve kötülükler bireyin yeni hayatının varoluş sebepleridir. Asketizmden ayıran nokta ise hayata karşı günahkâr olarak doğma fikri kabul görmemiştir. İnsan yalnızca yaptıklarından sorumludur. Birey yapmış olduğu olumlu- olumsuz günahlarından arınmak için asketik yaşama doğru eğilim gösterir. Asketik yaşamın getirisi olarak kurtuluşa ermeyi bekler.

3- Kama –Bhakti- कर्म /Aşk Yolu

Bhakti, Tanrı’ya olan aşktır. Bu yolu takip edenlerin kurtuluşuna kesin gözüyle bakılır. Aşkla yapılan ibadetin önemi anlatılır. Genel kabul gören bir yol

⁴⁷ Yitik, (2000), s. 310.

⁴⁸ Aydın, “*Din fenomeni: Hinduizm*” s.204-234

⁴⁹“ Türkçede ruh göçü, yeniden doğuş ve Batı dillerinden geçen reenkarnasyon terimleriyle ifade edilir.” Bkz.Yitik, “*Tenasûh*”, TDV İ.A.(2011) C. 40, s.441-443

olmasında kastlar arası farkı ortadan kaldırıyor olması sebep olarak gösterilebilir. Konumuz dâhilinde olan bu kurtuluş yolunda ilk nihai şart yemek kuralıdır. Yemek yemenin bedeninin isteği olmasından dolayıdır ki Kama yolunu tercih eden bireylerin çoğu az yemek yemeyi öngörürler. Böylelikle oruç ile sebat etmeyi öğrenirler. Yine asketik yaşam felsefesi ile ortak sayılabilecek bir unsur olarak karşımıza çıkan maddeler “bu dünyanın zevklerinden tamamen kopuş, yalnızlaşma ve duygusal perhiz”olarak sıralanabilir.

Kama yolunu tercih edenlerin bildiği ilk şey Tanrı’ya duyulan sevgidir. Tanrı güzelliğini yarattığı her varlığa bahşetmiştir. Aşk, Tanrı ile asketik yaşamı tercih eden keşişlerin arasındaki ibadet yoludur. Tanrı’ya duyulan bu denli bir aşk, zaman içinde yerini acı bir ızdıraba bırakır. Bu ızdırap, çile, vs. dünyevî değil tamamen ruhanî bir boyutta yaşanır.

Hıristiyan asketik yaşam anlayışında dünyada olmaya duyulan aşırı bir nefret söz konusu iken Kama yolunu tercih edenlerde bu nefreti görmüyoruz. Aksine insana duyulan saygıyı kast sisteminin getirilerini ortadan kaldırmış olmasından anlayabiliyoruz. Ayrıca Hıristiyan asketik yaşantısının belli başlı izlenecek bir yolu vardır. Bu yolda bireyin tek başına bırakılması uygun değildir ve bir üstada ihtiyaç duyulur. Hinduizmde Kama yolunu tercih edenler ise safi bir aşk ile kendi aşkını arar ve ulaşır.

4- Mokşa मोक्स / Yoga Kurtuluş Yolu

386

Hinduizm’de yoga kurtuluş yolu bir diğer ifadeyle mokşa, beden-zihin-ruh birleşimi anlamına gelmektedir.⁵⁰ Yoga sistemi, Hinduizm inancında bedensel ve zihinsel açıdan kişinin eğitilmesini sağlayarak bireyin evrensel ruh olan Brahman ile kişisel ruh olan Atman birliğinin idrakini sağlamak için yapılan alıştırmalar olarak kabul edilmektedir. Yoga sistemi ile kişinin beden ve zihnen hiçbir zaman bozulmayacak bir yapıya kavuşması amaçlanmaktadır.⁵¹

Yoga zihinsel dinginlik ve dış dünyaya karşı bir istek duymama durumuna ulaşmak için yapılır. “Eşmeli’nin Patanjali’den aktardığı şekli ile ‘bu alıştırmalar: cehalet, bencillik, şehvet, nefret ve ölüm korkusu durumlarını kontrol altında tutan araçlar’ olarak açıklanır.” Yukarıda bahsettiğimiz Evagrius’un Logismoiler ile benzerlikler taşımaktadır. Yeniden doğum çarkı içinde kaybolan insanın kurtuluşu için dünyaya ait istek ve arzuların kurtulması beklenir. İnsan böylelikle kendi benliğini bularak iç dünyasına dönüş yapar. Bu aşamadaki birey kurtulmuş olur. Artık o çarkın acı ve ıstırabına maruz kalmayacaktır. Varlık dünyasından ayrılıp Brahman ile bir olur. Yılmaz bu birleşimi; ‘Bütün evrenin Tanrı olduğu ve öldükten sonra su damlasının okyanusla birleşmesi gibi insanın da

⁵⁰ Origen’in ruh-beden düalizmiyle benzer nitelikler taşır.

⁵¹ Günay, (2007), s.51- 79;

Tanrı ile birleşeceği, onda özümleli Tanrı'da yok olacağı' şeklinde açıklamıştır.⁵² *Atman \ Brahman* birleşimi sonucu *Atman'ın* Brahman ile özdeş ve bir olduğu hakikatine ulaşır.

Birey *yoga yaptığı*nda öncelikli olarak fiziksel ve zihinsel eylemlerine hâkim olmayı öğrenir. Bu bireye dünyadan soyutlanma kazandıracaktır. Beden üzerindeki hâkimiyeti istek ve arzularına (yeme içme cinsel haz vb.) gem vurma ile sağlar. Burada diğer asketik yaşamlardan farklı olarak bedene gem vurma da başlıca önerilen yol, özel bir oturma pozisyonudur. Ayinlerde bu vücut hareketleri (*Mudralar*) kutsal metinler de belirlenmiştir. Bunları diğer asketik yaşam şartlarında tam olarak aynısı olmasa da benzer uygulamalar şeklinde görmekteyiz. Nefes kontrolünü sağlamada önemli olan bu vücut pozisyonu, insana duygularından kaynaklı tahriki ortadan kaldırması için yardımcı olur. Nefes ve oturuşun bedene verdiği uyusukluk sonucu artık birey zihnindeki meşguliyetini sağlamış olur. Sonuçta dünyaya ait hisler tükenmiş, varlık artık bu dünyaya ait olmaktan çıkmıştır.⁵³

Diğer asketik yaşam felsefelerinde kurtuluş ölüm ile birlikte gelmektedir. Çünkü ruh bedende haptir. Beden öldüğü an ruh tanrısı ile buluşmaya hazırdır. Fakat *Hinduizm'de* farklı olarak ölümün gerçekleşmesi gerekmez. Birey hayattayken de kurtuluşa erebilir ve Tanrı ile bir olabilir. Bunu başaran kişiye "*Jivanmukta*" denir. Kişi hakikati görür ve bu bilgiye erişirse özgürlüğüne yaklaşmıştır. Bunun dışında *Vedanta* teologları kurtuluşu *Brahman* tarafından yutulmak da görürler. Bu da ölümden sonra bir kurtuluş demektir. Hint kutsal metinleri *Upanisadlar* da kurtuluşa, yaşarken erişilebileceğini söyler. Bu kurtuluş dünyadan kopma anlamındadır. Nihai kurtuluş elbette *ruh\atman'ın* bedenden ayrılması ile gerçekleşir.⁵⁴

Işım'ın Upanisadlar'ın çevirisinden aktardığı haliyle; "*Atman, kalbin lotusu içindeki kendiliğinden nurani varlıktır, duylar ve duyu organları ile kuşatılmıştır ve aklın ışığıdır. Atman, akıl ile ilişkilendirerek, ölüm ve yeniden doğuş yoluyla, bu ve öteki dünya arasında gider gelir. Yine akıl ile ilişkilendirerek, düşünen ve hareket eden varlık olarak görünür. İnsan, şahsi ruh, doğduğu zaman bedenini ve duyu organlarının zayıflıkları ile ilişkilendirerek, dünyanın kötülükleri ile münasebet kurar. Ancak ölüm bedenini terk ederken bütün kötülükleri geride bırakır.*"⁵⁵

⁵² Yılmaz, *İlkçağ Düşünce Tarihi*, s.98

⁵³ Yitik, "*Hinduizm Dinler Tarihi El Kitabı*", s.324

⁵⁴ Eşmeli, (2018), *Hinduizm'de Kurtulmuş/Kamil İnsan*, s.254

⁵⁵ Işım, *Upanisadlar*, s.153

Sonuç

Asketizm; Batıdaki adıyla mistisizm, İslamî literatürde sufilik, sofuluk veyahut tasavvuf olarak kavramsallaştırılmış; hakikâte ulaşma, Tanrı ile var olan bağı güçlendirme, ilk günahattan arınma ya da kişinin şahsi günahlarının affını ve kurtulama isteğini, dünyadaki varlığını sorgulaması anlamına gelen bir yaklaşımdır. Burada karşılaştığımız, insanın kendini bu dünyaya ait olmadığını hissine kapılması ve muhakkak buradan çok daha iyi bir dünyanın varlığına olan inancıdır. Bu düşüncelerle daldığı dünyevî uykudan uyanan birey ilk olarak toplumdaki sınırlardan çıkmaya çalışmıştır.

İnsanın iradesi Tanrısal mıdır yoksa irade yalnızca bedenî bir arzunun ürünü müdür? Bunun ayrımını öğrenmek için çabalayan birey sonuç olarak Tanrının bu dünyada yalnızca yaratmış olduğu güzellikler ile karşılaşmış ve Tanrının bu dünyada olmadığına kanaât getirmiştir. Bu noktaya gelen birey dünyevî zevklerin hepsini bir hiç olarak algılamış ve kendini de hiçliğe doğru sürüklemeye başlamıştır. Elde ettiği bilgiler doğrultusunda insan öncelikle asketik yaşamın gerekliliğine inanarak bu yolda dünyayı terk ederek inzivaya yönelmiştir.

Asketik yaşamın uygulamalarını, kendi inançları içinde teşkilatlandıran pekçok felsefi akım vardır. Bu şekilde farklı yorumlar, farklı mezheplerden doğan ayrı ayrı bakış açıları asketizm uygulamalarını da etkilemiştir. İlkel dinlerde de inzivaya çekilmek, fizikî ağır disiplini, diyet listelerinin niteliği ve niceliği bakımından pagan ve semavi dinler ile benzerlik taşır. Kabile topluluğuna kabul edilme, ergenliğe geçiş ayinleri, tıp adamlarının sıkı disiplinler ile tedavi arayışları, toplumdaki izalasyon, öz disiplin ile kötü ve gizli güçlerin bedenini kontrolünü ele geçirmesi mümkün değildir. Helenistik dönemde MÖ. 300'lerde Orfizim ile ortaya çıkan az yemek yemek ve cinsel ilişki perhizi gibi uygulamalar asketik yaşamın vazgeçilmez parçalarıdır. Antik Yunan'da rahipler tapınaklarda kendileri için kutsal saydıkları Tanrılara yakınlaşmak için cinsellikten kaçınmışlardır. Bekâretin her tapınak dini için önemi her dönemde, her koşulda dile getirilmektedir. Savaşa her an hazır olmak adına Spartalı askerler de yaptıkları uygulamalarla bu felsefeye dair noktalara değinmişlerdir. Roma'da Vesta rahibelerinin varlığı ve saflığının şehri koruyacağına inanılır. Roma'ya ilk kez MÖ. 204 yılında getirilen Magna Mater (Kybele) gizli dininde de asketik yaşamın uç noktalarından olan tapınak rahiplerinin kendilerini hadım etme uygulaması yer almaktadır.

Asketizm Hıristiyanlığın manastır hayatını ziyadesiyle etkilemiştir. Hıristiyanlığın doğup büyüdüğü topraklarda ki inziva ve çilecilik kavramlarını benimseyerek manastırlardaki yaşamı şekillendiren ilk Hıristiyanlar, asketik felsefesinin getirilerini genel manada kabul etmişlerdir. Asketik yaşam biçimini seçen bazı azizler, gündüzleri hayır işlerini yerine getirmek, cüzamlılara yardım etmek, hayvanları korumak ve beslemek aracılığıyla dâhil oldukları manastıra ait günlük işleri yapmakla meşgul olurken bazıları da geceleri dua etmek, ilahi

söylemek, zikir çekmek ve tek başına, sessiz ibadet etmeyi tercih ederler. Çünkü geçmişte yaptıkları, gülüp neşelendikleri her şey için acı çekerler.

Hıristiyan asketik yaşam felsefesinde olduğu gibi Hinduizm felsefesinde de ruh ebedi, ezeldir; beden fanîdir, bu dünyaya aittir. Bu düşünceye göre insan fanî olan her şeyden hatta bedeninden bile vazgeçer ise ruhanî boyuta erişir. Bu şekilde birey tanrının yarattığı maddî olan her şeyin arkasındaki ruhanî ve gerçek mahiyeti anlayacaktır.

Yeniden doğum- samsara çarkı; Hinduizm inancında reankarnasyon gereği ruhun ölümsüz olduğunu, ölen ve yok olanın sadece beden olduğunun çevresinde gelişen bir inanıştır. Buna bağlı olarak ruh başka bir bedende var olmaya devam eder. Lakin bir önceki hayatını nasıl geçirdiği, yeni hayatında büyük bir etkidir. Bu böyle devam eder ve bu çarkın içinden kurtulmak için asketizmin gerekli yaşam şartlarını uygulamak zorundadırlar. Bir insan ancak bu şekilde kurtulmuş insan olabilir.

Günümüzde sporcuların yarışlardan önce belli diyet programları uygulamaları, sanatçıların sahne öncesi sesleri için belli yiyecekleri yemesi gibi uygulamalarda asketizm yaşam biçimine verilebilecek örneklerdendir. Kaldı ki bir yaşam stili olan vegan ve vejeteryan uygulamaları da tamamen asketik felsefesinin bir tutumudur. Sonuç olarak dünya üzerindeki asketik yaşamının varyasyonlarından hangisi olursa olsun; beden bu dünyaya ait olduğuna inanıp, Ruh'un (Atman/Numen) ise hapsediği kusurlu bedenden kurtularak özel ve ruhanî bir dünyaya göçeceğine inanan her kim olursa, yolu muhakkak asketik yaşama dair birkaç benzer uygulamadan geçecektir.

Sonuç olarak elde edilen bilgiler ışığında birey kendi başına bir minimalist hayatı tercih edebilirken daha ağır şartlarda günahlarından arınmak için veyahut tanrısına ulaşmak için asketizme yönelmiştir. Asketizm bir felsefi akım olmakla birlikte inananların, Tanrıya ulaşmakta kullandıkları bir çeşit yol olmuştur.

Ele aldığımız her iki din için yolların kesinlikle farklı olduğunu fakat hedefin aynı olduğunu söylebiliriz. Hıristiyanlığın ilk üç yüzyılı için bahsi geçen şehitlik mevkinin yerini alan asketizm ilerleyen yüzyıllarda sadece manastırda yaşanan bir yaşam şekli olarak kalmıştır. Hinduizm de ise, devam etmekte olan inancın değişmemesi asketizm felsefesini de etkilememiştir. Brahmanlar Mokşa'ya ulaşmada kullandıkları yöntem ve yolları asketik bir tutumla sürdürmektedirler.

Kaynakça

Armstrong, Karen. (2008). *“İncil”*, Çev. Ilgın Yıldız, Versus Yayınları.

Arslan, Ahmet. (2017) *“İlkçağ Felsefesi Tarihi Sofistlerden Platona”*, İstanbul Bilgi Üniversitesi, 6.Baskı, Kasım.

- Aydın, Mahmut, (2011). “Anahatlarıyla Dinler Tarihi –Tarih, İnanç ve İbadet-“, Ensar Yayınları, 2.Baskı, Ağustos, Samsun.
- Aydın, Mehmet, (2011). “Din Fenomeni”, 2.Baskı, Din Bilimleri Yayınları, Ekim.
- _____ (1995). “Hıristiyan Kaynaklarına Göre Hıristiyanlık”, Diyanet Vakfı Yayınları, 1.Baskı, Ankara.
- _____ (2005). “Ansiklopedik Dinler Sözlüğü”, DinBilimleri Yayınları, Temmuz- Konya.
- Avcı, Hatice Çiçek, (2019) “Vedanta Sistemi Çerçevesinde Hinduizm’deki Mistik Unsurlar” Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Aykıt, D. Ali. (2012). “Akdeniz’de bir keşiş: Sütuncu Simeon” **Dil Bilimleri Araştırma Dergisi** Cilt:12, sayı:2, s:81-104.
- Barton, A. George, (1932). “Asceticism”, *Encyclopedia of Religion and Ethics*, c.2, s.63-111, T. And T. Clarck, Edinburg.
- Baş, Bilal. (2013/1). “Hıristiyan Manastırcılığın Doğuşu”, **M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 44, s: 183-204.
- Baş, Bilal. (2015). “Çölü Fethetmek -Genç Antik Çağda Mısır Manastırları-” Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Bayraktar, Mehmet, (2016). “Üç Dinin Tarihi –Yahudilik, Hıristiyanlık, İslam”, Say yayınları 1.Baskı.
- Brock, Sebastian. P. (2010). “Early Syrian Asceticism”, Cambridge University, Numen, C. 20, S. 1 (Nisan, 1973), S.s. 1-19.
- Canan, Mehmet Zeki,(1983). “Ansiklopedik Din ve İnanç Sözlüğü”, Fatih Gençlik Vakfı yayınları, İstanbul.
- Çağdaş, Kemal, (1960). “Bhagavadgita”, **AUDTCF Dergisi**, cilt:18, sayı:1, s.95, Ankara.
- Demirarslan, Deniz, (2016). “Din ve Tasavvuf Kültüründe Çilehane Kavramı ve Mekân Özellikleri Açısından Gelibolu Çilehanesi”, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**.
- Demirci, Kürşat, (1998). “Hinduizm”, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet İşleri Başkanlığı, C.18, S. 368-372, İstanbul.
- Ekici, Merve, (2019). “Pontuslu Evagrius ve Asketizm Anlayışı”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eliade, Mircae. (2013). “Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi –Gatama Budha’dan Hıristiyanlığın Doğuşuna-, Kabalcı Yayınları, 1.Baskı, Temmuz.

- _____ (2018) “*İmgeler ve Simgeler*”, Doğu Batı Yayınları, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, 3. Baskı, Ekim.
- Eşmeli, İsmet, (2018). “*Hinduizmde Kamil/Kurtulmuş İnsan*”, **Medeniyet İnsan ve Din**, Fecr Yayınları-280, Aralık.
- Finn, Richard, (2009). “*Asceticism In The Graeco- Roman World*” Cambridge University Press.
- Göregen, Mustafa, (2017). “*Kapadokyalı Bir Hristiyan Teologu: Nazionzoslular Gregorios ve Hıristiyanlığın Şekillenmesine Etkisi*” **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, C.6, S.1.
- Güler, Ayşe Rabia. (2017). “*Nyssa’lı Gregory’nin Asketizm Anlayışı*”, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Günay, Nasuh, (2007). “*Yoganın Mahiyeti ve Çeşitleri*”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Dergisi**, sayı.19, S. 51-79.
- Gündüz, Şinasi. “*Dinlerde Tanrıya Yakınlaşma Aracı Olarak Kurban*” Uluslararası Kurban Sempozyumu- Bildiriler, Diyanet İşleri Başkanlığı, Aralık- İstanbul.
- Hoppold, F.C, (1963). “*Mysticism A Study and Anthology*”, Penguin Books, 1.baskı, London, 1963.
- İşim, Mehmet Ali, (1997). “*Upanishadlar- Tanrıların Soluğu-*”, Dergâh Yayınları, 2.baskı, Mart-İstanbul.
- Jewis Encyclopedia. (1906). “*Asceticism*”.Yahudi Ansiklopedisi Düzenlenmemiş Metni
- Kahveci, Kutsi, (2019). “*Mistik Bir Tecrübe Olarak Ruhun Baş Dönmesi: Hint mistisizmi*”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Haziran 23/2, S.s.875-885.
- Karali, Rukiye. (2008). “*Hint Kökenli Dinlerde Kurtuluş Anlayışı*” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kitab-ı Mukaddes*” (2018). Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul.
- Kutlutürk, Cemil. (2014). “*Hindu Dini Geneline Roma Avatara Örnekleri*”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 55/1, S.17-23.
- Kutlutürk, Cemil ve Güngör, Ali İsmail, (2009). “*Upanishadlar’ın Temel Kavramların Getirdiği Yeni Yaklaşımlar ve Hint dini ve Felsefe Dünyasına Katkıları*”, **Dini Araştırmalar Dergisi** cilt:12, sayı: 35, S.31-46, Eylül-Aralık.

- Kutlutürk, Cemil, (2009). “*Upanishadlar’ın Hint Kutsal Metinleri Arasındaki Yeri ve Önemi*” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Melchert, Christopher (2015). “IX. Yüzyılın Ortalarında Zühdden Tasavvufa Geçiş”, **Yalova Üniversitesi İslami İlimler Dergisi**, 1-1, S.189-206, Temmuz.
- Resimli Büyük Dinler Tarihi Ansiklopedisi*. (1977). Gelişim yayınları, Cilt-2, İstanbul.
- Skinwich, Robert E. (2006). “*Evagrius of Pontus The Greec Ascetic Corpus*” Oxford Early Christian Studies.
- Smith, Margaret, (Güz 2017): “*Kadınlar Arasında Asketizm ve Manastır Hayatı*”, Çev: Halil Temiztürk, **Karadeniz Teknik Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C.4, S.2, S.s.215-229.
- Strawley, James H. (1932). “Cappadocian Theology”, *Encyclopedia of Religion and Ethics*, c.3 T. And T. Clarck, Edinburg.
- Sunar, Cavit, (1979). “*Mistisizm Nedir?*”, Kılıç Kitabevi, Garanti Matbaacılık ve Neşriyat, İstanbul.
- Suzuki, D. Taitoro, (1991). “*Hıristiyanlık ve Budizmde Mistik Yaşam, Batı’nın ve Doğu’nun Yolu*” Çev: Serdar Atlıalp, Ruh ve Madde Yayınları.
- Şeker, Sadi Evren, (2014). “*Maslow’un İhtiyaçlar Piramidi*”, **Yönetim Bilişim Sistemleri Ansiklopedisi**, C.1, S.1, Eylül.
- Şenay, Bülent, (2002). “*Avrupa Birliği’nin Dini Kimliği ve Avrupa’da Dinler Hıristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm, Budizm ve İslam*”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi**, C.11, S.1, S.s.121-166.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, “*İncil*”, (2016). Yeni Yaşam Yayınları, Eylül.
- Temiztürk, Halil, “*Kapadokyalı Bir Kilise Babası Aziz Basil ve Hıristiyanlığın Şekillenmesine Etkisi*.”
- Tokay, Elif, (2007). “*Anadolulu Bir Kilise Babası: Nazianzuslu Gregory*”, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, Haziran.
- Torun, İshak, “*Max Weber’e Göre İktisadi Zihniyetin Rasyonalizasyonu*”, **İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**.
- Türk Dil Kurumu, *Güncel Sözlük* Erişim tarihi: 16.04.2020
- Tüzer, Abdüllatif, (2006). “*Dinî Tecrübe ve Mistisizm –Felsefi Bir Yaklaşım-*, Dergâh Yayınları, 1.baskı, Aralık.

- Ürdüç, Gülsüm, (2006). “Hinduizmde Avatara ve Hıristiyanlıkta Enkarnasyon İnancı Üzerine Bir Araştırma” Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Yitik, Ali İhsan, (2007). “Yaşayan Dünya Dinleri”, (Edtr: Şinasi Gündüz), 5. Bölüm “Hinduizm” Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2.baskı, Eylül, İstanbul.
- _____ (2015). “Dinler Tarihi El Kitabı Hinduizm”, Grafiker Yayınları, Ankara Mart.
- _____ (2014). “Doğu Dinleri”, İSAM Yayınları, 1.Baskı, Ekim, Ankara.
- _____ (2000), “Hinduizmde Din ve Din Anlayışı Dharma Kavramı”, **Dinler Tarihi Araştırmaları-2**, Ankara.
- Yılmaz, Faruk, (2011). “İlk Çağ Düşünce Tarihi”, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Yitik, Ali İhsan ve Arslan, Hammet, (2011), “Vedalar Kaynağı Üzerine”, **Milel ve Nihal: İnanç Kültür ve Mitoloji Araştırma Dergisi**, S.s. 229-230.
- Wallece, Mark I. (2007). “Holy Ground: Protestant Ecotheology Catholic Social Teacing and a New Vision of Creation as The Landed Sacred”, **Journal of Catholic Social Thought**, C.4, S.2, S.s. 271- 292.
- Wimbush, Vincent L. and Valantasis, Richard, (1998). “Asceticism” Oxford University Press.
- Zöckler, Otto, (1980). “Asceticism, Christiyan”, *Encyclopedia of Religion*, C.2, S.s.212-217, Macmillian Publishing Company New York.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- <https://www.britannica.com/topic/asceticism#info-article-history>: Erişim Tarihi: 07.04.2020
- <https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Asceticism> Erişim Tarihi: 07.04.2020
- <https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Asceticism> Erişim Tarihi: 08.04.2020
- <https://www.iep.utm.edu/gregoryn/> Erişim Tarihi: 27.04.2020
- <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/1887-asceticism> Erişim Tarihi: 28.04.2020
- <https://www.newadvent.org/cathen/01767c.htm> Erişim Tarihi: 16.05.2020

<https://www.ancient-origins.net/history-ancient-traditions/asceticism-0010718>

Erişim Tarihi: 16.05.2020

<https://www.britannica.com/topic/asceticism> Erişim Tarihi: 25.06.2020